

מראי מקומות - מגילה

ד.

על ידן, ב) דעת התוס' הוא דגם הם הי' בספק דלהשמיד. וכ' **הבית יוסף** (או"ח תרפ"ט, א') דלכאו' הנפק"מ בין המהלכים היא בחיוב עבדים, דלפי שי' הרשב"ם דעיקר הנס הי' על ידן, אז י"ל דאין עבדים חייבין, שהרי הנס לא הי' על ידן, וא"כ הדר דינא דכל מצוות עשה שהז"ג עבדים פטורים, אבל לפי שי' התוס' דגם הם היו בספק כליה, ממילא גם עבדים חייבים, שגם הם היו בסכנה. וע' **בחי' הגרי"ז** (ערכין ג.) דכ' דאפי' לפי הרשב"ם צריך ביאור, דאי טעמא דאף הן היו וכו' הוא סברא שלא לומר הפטור של מ"ע שהז"ג, א"כ שוב חייבות כמו שהן חייבות בכל המצוות, וא"כ למה אין עבדים חייבים, כמו שהם חייבים בכל מצוות שנשים חייבות בהם. וכ' דעכצ"ל דמה שאף הן היו באותו הנס אינו סיבה לומר דאין שייך הפטור של מ"ע שהז"ג, אלא דזה גופא הסיבה לחיובם בהמצוה, ולכן כיון דאין עבדים שייכים בהאי טעמא, ואין שייך לחיובם מצד מה שנשים חייבות, שהרי אין הנשים חייבות מצד החיוב הרגיל של התורה, אלא רק מצד סברא זו שאף הן היו וכו', ולכן עבדים פטורים. וכ' דכן מבואר ברמב"ם, דרק עבדים משוחררים חייבים. ולהלכה, פסק השו"ע (שם) כהרמב"ם, דרק עבדים משוחררים חייבים, אבל המ"כ הביא את דעת המג"א דגם עבדים שאינם משוחררים חייבים.

ה. **פורים שחל בשבת וכו' סד"א נגזור משום דרבה** הק' הפני יהושע, למה ס"ד לגזור בפורים שחל בשבת יותר משאר יו"ט שחל בשבת, שיש ג"כ דין לדרוש בהל' חג בחג. וכ' דמשו"ה פי' רש"י דשואלין ודורשין היינו דמעמידין תורגמן לפני החכם לדרוש אגרת פורים ברבים, והיא המגילה. וכיון דדרשין מהמגילה, א"כ שפיר יש לחוש שמא יעבירונו ד' אמות.

ה. **מאי איריא פורים, אפי' יו"ט נמי** פי' תוס', מאי איריא פורים, שאין דורשין בו קודם ל' יום, דמשום הכי צריך לדרוש בו ביום, אפי' בשאר יו"ט נמי, דכבר דורשין עליהם ל' יום קודם, צריך לדרוש בהם ביו"ט עצמו. והבין הריטב"א בכוונת תוס' דס"ל דמה דאמר' דפורים שחל להיות בשבת דורשין בעניינו של יום, היינו בהל' מגילה (ולדבריו הדרא קו' הפני יהושע דלעיל לדוכתי, למה גוזרין בפורים טפי מבשאר יו"ט שחל להיות בשבת, וצ"ע). והק', דהא כבר קראו המגילה קודם השבת, וא"כ ל"ל לדרוש על הלכותיה בשבת, וע"ש מה שהק' עוד. ולכן פי' דמה דאמר' דפורים שחל להיות בשבת דורשין בעניינו של יום, היינו דדורשין בעניינו של נס, דהיינו דרש המגילה, וכמו שפרש"י. ולפי"ז קו' הגמ' היא,

א. נשים חייבות במקרא מגילה

תוס' דייקו מלשון הגמ' דנשים חייבות בקריאה, ולכן יכולות להוציא אחרים ידי חובתן, מדלא נקט לשון דחייבות בשמיעת מגילה. אבל הק' מהתוספתא דמבואר דאין יכולות להוציא אחרים, וכן פסק הבה"ג דאין יכולות להוציא אנשים, והברייטא בערכין באה לרבות דיכולות להוציא נשים אחרים. אבל הטורי אבן הק' דלכאו' ק' לומר דנשים חייבות בשמיעה אם אנשים חייבים בקריאה. וכ' דבאמת י"ל דגם נשים חייבות בקריאה, אבל מ"מ י"ל דאין יכולות להוציא אנשים, משום דחיוב אנשים הוא מדברי קבלה, אבל חיוב נשים אינו אלא מדרבנן (ולכאו' נידון זה תלוי בב' התירוצים בתוס' ד"ה שאף, כשהק' למה צריך קרא לרבות נשים למצוה, תיפוק לי' משום שאף הן היו וכו', ותי' א) דזה אין מחויבים אלא מדרבנן, ב) דס"ד ללמוד ט"ו-ט"ו מסוכות לפוטורן. ולכאו' התי' של הטו"א אזיל כתי' א', דאין שייך לחיובם אלא מדרבנן מכח הסברא שאף הן וכו').

ועפ"ז כ' ליישב מה דאמר' דהכל כשרים לקרות את המגילה לאתווי נשים, דלכאו' צ"ע, דהא כיון שאין יכולות להוציא אנשים, א"כ מאי הכל כשרים לקרות המגילה, אע"כ להוציא נשים אחרות. וזה תמוה, דמהכ"ת שלא יהיו נשים יכולות להוציא נשים אחרות. אבל לפי דבריו, דחיוב נשים הוא מדרבנן, י"ל דנפק"מ לענין להוציא אנשים, דיש לצדד דמלבד החיוב מדברי קבלה שיש לאנשים, יש להם ג"כ חיוב מדרבנן. וא"כ, י"ל דהיכא דאין שייך לו לצאת ידי חובתו מדברי קבלה, ולמשל אם הוא אילם ואין שם איש אחר שיכול להוציאו, דאז יהי' עכ"פ תועלת לשמוע הקריאה מאשה, דעיי"ז יהי' עכ"פ יוצא החיוב מדרבנן שיש לו, וא"כ י"ל דמה דאמר' דהכל כשרים לקרות את המגילה לאתווי נשים, היינו באמת לענין להוציא אנשים ידי חובתן [מדרבנן].

ב. נשים חייבות במקרא מגילה

פסק השו"ע (או"ח תרפ"ט, א'-ב') דנשים חייבות במקרא מגילה, וי"א דאין מוציאות את האנשים. וכ' המ"כ בשם המג"א דמה דאין מוציאות את האנשים הוא משום דדומה לקריאת התורה, ופסולה מפני כבוד הציבור, ואינה מוציאה אפי' יחיד משום לא פלוג, והביא בשם הגר"א דהטעם משום דאין חייבות אלא בשמיעה. והביא הרמ"א מהמרדכי דאשה הקוראת מברכת לשמוע מגילה משום שאינה חייבת בקריאה.

ג. שאף הן היו באותו הנס

תוס' הביא ב' פשטים - א) דעת הרשב"ם, דעיקר הנס הי'

מראי מקומות - מגילה

ד. (המשך)

בלילה צריך לחזור ולברך שהחיינו ביום. והטורי אבן כ' דהחיוב בלילה אינו אלא חיוב מדרבנן, משא"כ חיוב היום הוא מדברי קבלה (ולכא' יש נפק"מ בזה, למשל אם מסופק אם שמע, דאם הוא מדברי קבלה, י"ל דספיקו לחומרא, אבל אם הוא אינו אלא מדרבנן, י"ל דספיקו לקולא. ועוד לכא' יש נפק"מ אם יכולין לסמוך על חזקה דרבה ולצאת בקריאת בן י"ג). והפני יהושע הוסיף הסבר לזה, דכיון דזמן מלחמה הוא ביום, א"כ עיקר הנס הי' ביום, דאז הי' הזמן שנקהלו ועמדו על נפשם (וק', דהא אין הי"ט על הזמן מלחמה, אלא על יום המנוחה, ואין שייך בו הזמן ד'נקהלו ועמדו על נפשם'). והוא כ' דבלילה אינו עיקר החיוב אלא מצוה בעלמא. וע"ע בשפ"א דכ' דאולי מה שנקט' הגמ' לשון "ולשנותה", היינו כיון דעיקר הקריאה ביום, וכל הקריאה בלילה הוא רק היכי תמצוי שיהי' ביום קריאה שני'.

ולענין מש"כ תוס' דמברך שהחיינו עוד פעם ביום, כ' הרמב"ם (א', ג') דאין מברך שהחיינו ביום [וע"ש בהגהות מיימוניות דהביא מש"כ בשם הר"מ דבעצמו הי' מברך בלחש כדי לקיים דברי ר"ת]. ולדינא, פסק השו"ע (או"ח תרצ"ב, א') כהרמב"ם דאין מברכין שהחיינו ביום, אבל הרמ"א פסק כתוס' והרא"ש דמברכין. וע' בביאור הלכה (שם) דהאריך לדון אם יכול לברך שהחיינו על היום עצמו, אפי' בלא מגילה.

ח. ועשרה לא תקינו רבנן

תמוה, הא גופא ק', למה לא תקינו רבנן עשירי אם תקנה לכרכין הוא. וע' באור שמח (מגילה א', ט'), שהביא מה שהק' הירושלמי, מה שייך לומר דמרדכי ואסתר תקנו י"א, י"ב, וכו' משום תקנת עזרא, הרי עדיין לא תיקן עזרא שיהיו נכנסים בב' וה'. ותי' הירושלמי דבאמת מרדכי ואסתר תקנו ריוח לקריאת המגילה, ובאו חז"ל עפ"ז, ותקנו ע"פ תקנת עזרא שיהיו יכולים בני כפרים לקרות בב' וה'. וא"כ, ממילא שייך לומר דכיון דמרדכי ואסתר מעיקרא לא תקנו עשירי, א"כ אין שייך לדחות מיום ב' ליום ה'.

מאי איריא פורים, דליכא בזמנו זכירה אחריתא בפה, אלא שמחה בעלמא שנוהגת בזמנה, ולא הוי פרסומי ניסא כולי האי, ולכן צריך לדרוש בענין הנס משום פרסומי ניסא, דאפי' ימים טובים, דאית בי' כמה זכירות, כביטול מלאכה, וקידוש היום, ואפ"ה צריך לדרוש בהלכותיו, כ"ש פורים (ועדיין יש להק' קצת, דאולי מה שצריכין לדרוש ההלכות ביו"ט הוא כדי לדעת מה לעשות, ומה ראי' היא לניד"ד כלל).

ו. משה תיקן להם לישראל שיהו שואלין

ודורשין בענינו של יום וכו'

הק' הראשונים, מאי איריא ביום טוב עצמו, הא כבר ל' יום קודם צריכין לדרוש בהל' יו"ט, כדאי' בפסחים (א'). והביא הבית יוסף (או"ח תכ"ט, א') בשם הר"ן, דכל הדין דשואלין בהל' פסח קודם לפסח ל' יום היינו דאם תלמיד א' שואל בהל' פסח, ותלמיד אחר שואל בענין אחר, צריכים להזקק לתלמיד השואל בענייני פסח תחלה. עוד צידד הב"י דכל הדין ל' יום הוא דוקא לענין פסח, שיש בו הרבה הלכות, אבל בשאר יו"ט אין צריך ל' יום, אלא סגי ביום או יומיים מקודם. א"נ דשאני פסח דצריכין שהות ליקח קרבנות ולבודקן ממומין, ולכן מתחילין לדרוש מל' יום קודם כדי שיהא שהות לכולם ליקח קרבנותיהם (וצע"ק, הא גם בסוכות ושבעות היו צריכין ליקח קרבנותיהם, דהיינו העולת ראיי' וקרבת חגיגה ולבוקדם, ומ"ש קרבן פסח דצריך ל' יום. ואפי' על הצד דפסח דורות צריך ביקור ד' ימים ושאר קרבנות לא בעי ביקור ד' ימים, אי"ז הסבר למה צריכין ל' יום דוקא בפסח, וצ"ע). וע' ביאור הלכה (שם) דהביא דרוב הראשונים חולקים על הר"ן וס"ל דיש דין לדרוש בהלכות ל' יום קודם החג, והביא תי' הב"י, ועוד הביא בשם הגר"א דאין כוונת הגמ' דצריך לדרוש על היום דוקא, אלא כוונת הגמ' דצריך לדרוש הל' פסח בפסח היינו על יום חג ועל כל זמן שמקודם, כפי המבואר במקו"א.

ז. חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולחזור ולשנותה ביום כ' תוס' דעיקר קריאת המגילה הוא ביום, ולכן אף דקרא